

Laetoli Amfitheater

HONORÉ Δ'O / TAZ /
VUB

Bulldozers dirigeren

Anna Luyten

Gezien op 01 augustus 2022
Starnd Oosteroever Oostende, in het
kader van TAZ #2022

Tijdens TAZ #2022 houdt Anna Luyten een dagboek bij van wat ze ziet en ervaart. Hier het eerste deel, over de performance 'Laetoli Amfitheater' van Honoré Δ'O op het strand van Oostende.

04 AUGUSTUS 2022

'Volg het spoor van de wind. Daar, bij het meisje van Spilliaert, het strand op', zegt hij. De man op de dijk van Oostende geeft een postkaart. Een zorgvuldige prelude op een performance, het wordt vaak vergeten maar is nooit te veronachtzamen. De man wijst. Op de vertigo trappen streek een kind neer met in koper gegoten verstregelde benen. Het strand. Een vrouw in zwart pak zit met opgetrokken knieën in het zand, haar handpalmen als oogkleppen rond haar gezicht gevouwen.

Wat vormt ze in haar blik? Het is de theatermaker Simone Milsdochter. In haar rug staan de appartementsgebouwen, zestien verdiepingen hoog. Ik tel hoeveel mensen hier de zee in hun blik gevangen houden. In de strandvlakte: de voetstappen van kinderen, de afdrukken van tenen, van tweevoetigen, een wirwar van wandelende bewegingen en zand en golven die voorbijtrokken. Op de postkaart: twee gele tractoren die een spoor in het zand trekken. Tussen de monsters met rupsbanden staat een vrouw. Aan de achterzijde van de postkaart, de woorden: *Laetoli Amfitheater*. Performance van Honoré Δ'O. Met een citaat van de natuurkundige Erwin Schrödinger: 'Alles – alles, wat dan ook – is tegelijk deeltje en veld'.

*

13.10u De performancekunstenaar Honoré Δ'O staat bij de vloedlijn. Hij geeft instructies. Medewerkers van Theater Aan Zee, dat de performance drie dagen lang programmeert, trekken met oranje koord en een stok een lijnenveld over het strand. Twee evenwijdige rechte lijnen van 60 meter. Een rechthoek. Aan beide uiteinden trekken ze en halve cirkel met een touw van 15 meter. Ze omtrekken een ellips in het zand.

Twee gele bulldozers komen vanuit mijn linker blikveld, met een machinaal gebulder tegen het geluid van de golven in. Voor de bulldozers loopt de actrice,

in zwart pak. Statig, rechtop, lenige voetstappen, alsof ze vooraan in en processie loopt. Ze draagt geen heiligenbeeld, ze draagt zichzelf op haar benen. Honoré D'O, een man in katoenen kostuum en met bruine muts, dirigeert de bulldozers naar de getekende lijnen.

De machines nemen tegenover elkaar plaats. De ene bulldozer effent een pad. Simone Milsdochter, die voor de eerste performance werd ingezet, zet haar voetstappen op de gladgestreken weg. Een andere performer loopt naast de bulldozers. Boven hen hangt een drone.

De andere bulldozer volgt en strijkt de voetsporen weer glad. De machines ontdoen de vrouw van haar sporen. De bulldozers en de performers blijven de lijnen volgen, banen trekken. De machines schrapen zand, volgen de ellipsvormige vorm van de in het zand getrokken lijnen. Ze maken geulen, werpen twee dammen op van veertig centimeter hoogte. Ze heffen het zand op. Ze banen zich een weg op een harde manier. Ze effenen zich een weg. Ze trekken de plooiën glad.

Met elke omcirkeling die mens en de machines maken, vormen ze steeds dieper in het zand een amfitheater. Een hondertal toeschouwers scharen zich rond het ellipsvormige veld. De bulldozers komen traag en dreigend, en hoe nauwgezet ik ernaar kijk, hoe meer ze transformeren en beelden oproepen. Bulldozers in het voorjaar, Caterpillar, Jan De Nul, de machines die met een ronkend geluid het strand nivelleren. De Caterpillars lijken in het voorbijkomen steeds meer op beesten. Hoe ze het strand gladstrijken, platstrijken, nivelleren. De performers worden opvallend in hun broosheid. De hoge rupsbanden en een mens die ervoor loopt, ze doen denken aan dat onvergetelijke beeld van die ene mens die statig voor de rupsbanden van de oprukkende tanks op het Chinese plein van de Hemelse Vrede.

De handen van de performers hangen naast hun lijf. De bulldozers heffen hun laadbakken als opgetrokken muilen. Caterpillar, staat er op de rug van de graafmachine, een merknaam die letterlijk 'rups' betekent. De machines lijken op stalen insecten, lichamen met een veelvoud aan mankracht die alles in hun greep kunnen houden. En hoe langer ik ernaar kijk, hoe meer ze ook op de oorlogswerktuigen in de fantasieën van Leonardo da Vinci lijken. Stalen beesten. Ik kijk naar de mannen die met grote behendigheid achter het stuur van de bulldozer zitten, vooruit en achteruit rijden, alsof ze met uitvergroete Lego spelen. Het geruis van de zee verdwijnt in het lawaai van de dieselmotor en het piepend remsysteem. Het zand aan weerszijden van de gebaande piste, wordt opgescheept en hoopt zich langs de zijanten als een dam op. De afstand tussen de twee machines en de performers wordt smaller. De machines doen de mens wijken. De performers lopen naar zee. De machines blijven rondjes draaien. Ze laten het opgeschepte zand achter als een overwinning. Ze hebben zich een ellipsvormige baan gevormd.*

Wat heb ik nu gezien, vraagt een mens zich af na vijftien minuten kijken naar twee bulldozers en enkele performers. Er gebeurt zoveel in een blikveld voor wie met gewilde aandacht naar iets schijnbaar banaal kijkt. Nog tijdens de performers graaien de kinderen uit het publiek in het opgehoopte zand, gebruiken hun vuisten als laadbak. Ze maken holen in de lage breekbare dijkes. De kleine mens speelt met de aarde waarop hij moeizaam geboren wordt. Ze drukken hun voetstap in de door machines geëffende aarde. Wat ik zag was een mechanische dans, een dadaïstische fantasie, een tot leven gekomen assemblage van Hannah Höch. Aan het eind van de performance op dat strand in

Oostende, met vredige zeilboten in het water en krijsende meeuwen in de lucht, is het alsof de bulldozers hun bekken naar elkaar toe houden en de vrouw in het zwarte pak kunnen vermorzelen. Maar tegelijkertijd is deze performance een ode aan de weerbarstigheid en tegelijkertijd nietigheid van mens en natuur, aan de kracht van heropstanding. Het altijd opnieuw willen beginnen.

*

Laetoli amfitheater, verwijst naar Laetoli, een plek in Tanzania, waar in 1978 de paleontologe Mary Leaky, de oudste bewijzen van het rechtopstaand wandelen van de mens ontdekt: voetstappen. De tweevoetige sporen dateren van 3,7 miljoen jaar geleden. Daarmee is deze performance van Honoré D'O een fascinerende ode aan de biomechanica van het wandelen: hoe het hielbeen contact zoekt met de grond en wat een mens moet doen om rechtopstaand te wandelen: heupen bewegen, knieën balanceren, de tenen goed plaatsen. En in die ellips van 90 meter doorsnede, krijgt de ruimte die eerst een strand was met zoveel poot- en voetafdrukken van levende wezens, een aandachtsplek waar eerder de machines zwoegen en hijgen zonder blijvende betekenis.

Dat is het waarmerk van performance kunstenaar Honoré D'O: hij geeft dagelijkse ruimtes de allure van een grote betekenisdrager. In die ruimtes laat hij iets gebeuren, komt er in het blikveld van de toeschouwer een lenigheid, krijgen dagelijkse voorwerpen de daadkracht van penselen die van alles een tafereel kunnen maken. De liefde van Honoré D'O voor banale voorwerpen, haalt hen uit hun onschuldigheid. De bezoeker wordt deel van het werk, als een spin die de vrijheid heeft om zelf paden van onderliggende betekenissen te weven. Deze twee bulldozers doen me denken aan een werk van Honoré D'O dat hij in 1999 met Francis Alÿs maakte voor de Biënnale van Venetië. Het filmpje is te zien op youtube. Alÿs draagt een A op zijn rug, Honoré D'O een B. Ze begeven zich beiden met de helft van een sousafoon door de straten van Venetië. Na drie dagen ontmoeten ze elkaar, ze brengen twee gescheiden helften samen, de mooiste definitie van een duet. De performance is wat zich onderweg voltrekt. Honoré D'O maakt composities en choreografieën met het gewone, hij speelt en reflecteert met het banale.

*

Terwijl ik wacht en het publiek vertrokken is, google ik de geschiedenis van het bedrijf Caterpillar. Het ontstond in 1904 vanuit het verlangen om 'de weg mee te nemen met een machine.' Hoe de ontwikkelde ideeën van rupsbanden een deel werden van de oorlogsmachinerie. Hoe politiek geladen zo'n bulldozer is: 'Caterpillar gebruikt bij grote damprojecten, kanaaltunnels, de barrières rond de Westoever, het slopen van de Berlijnse muur.' En tussen twee van die machines liepen vandaag nietige mensen. De machines hebben een weg meegenomen, een kleine dam opgeworpen, hun rupsbanden op de aarde gedrukt.

*

14u 29minuten 07 seconden: de eerste zeegolf likt aan de vesting die de nu uit het zicht verdwenen, als volgevreten metalen dinosauriërs hebben achtergelaten. De zee eet, bijt, vernietigt hun werk. De kleine dam stort langzaam in. De eerste vestingmuur spoelt weg.

14uur 32 min 57 seconden: De ellipsvormige baan met de sporen van de rupsbanden loopt vol water. Er vormt zich een nieuwe stroom. Op drie seconden geeft de hele vestingmuur het op. De schoonheid van het toegeven van het zand,

drie seconden lang. Ook een dans.

14uur 38 minuten 60 seconden. De tweede opgehoopte zandcirkel rond de ellips begeeft het. De kinderen kijken joelend toe hoe hun holen in het zand bewijzen dat niemand water kan tegenhouden.

Deze laatste tien minuten zijn de echte apotheose van de hele performance: weg van het spectaculaire, de beloning voor de oefening in het kijken en wachten wat de zee doet. Het is de strijd tegen het rechtlijnige, een pleidooi voor het fluïde.

*

15 uur 15 minuten 15 seconden. Ik stap het water in. De zee heeft het Laetoli Amfitheater overspoeld. Ik zwem boven het kunstwerk. Ik ben tegelijkertijd deel en veld.